

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال یازدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳، شماره پیاپی ۲۷

عوامل مؤثر بر مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران مبتنی بر رویکرد نگاشت علی

سعید خاتم (فوق دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران)

s.khatam@modares.ac.ir

زهرا احمدی پور (استاد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

ahmadyz@modares.ac.ir

مهناز خاتم (دکتری مدیریت دولتی، واحد سیرجان، دانشگاه آزاداسلامی، سیرجان، ایران)

mahnazkhatam@yahoo.com

تاریخ تصویب: ۱۴۰۳/۰۶/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳

صص ۱۶۸-۱۵۳

چکیده

مدیریت مطلوب شهری فرایندی است که براساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر از یک طرف و نهادهای غیررسمی جامعه مدنی و عرصه عمومی از طرف دیگر شکل می‌گیرد و هدف از انجام آن اداره بهتر سرزمین و عرضه خدمات بهتر و بیشتر به شهروندان است. با ایجاد الگوهای رایج مدیریت مطلوب شهری به عنوان جایگزینی برای مدل سنتی مدیریت شهری انتخاب گردید. برای این کار پس از مطالعه ادبیات پژوهش و شناسایی ۱۲ عامل نقش‌آفرین در مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران مبتنی بر رویکرد نگاشت علی و گنجاندن آن‌ها در پرسشنامه نیمه‌بسته مبتنی بر طیف لیکرت با استفاده از روش نمونه‌گیری نوعی، ۳۱ نفر از خبرگان شناسایی و پرسشنامه میان آن‌ها توزیع شد. برای غربالگری داده‌ها از میانگین نظر خبرگان بر پایه منطق فازی استفاده شد. سپس پرسشنامه‌ای با ساختاری ماتریسی برای کشف روابط علی میان عوامل تهیه شد. پس از حصول اطمینان از عدم وجود رابطه معنادار میان شاخص‌های خبرگی خبرگان و شاخص‌های پیچیدگی و دامنه نقشه‌های شناختی و نیز بررسی تشابه نقشه شناختی خبرگان که نشان می‌داد ویژگی‌های شخصی و عضویت خبرگان در سازمان‌های مختلف نتوانسته است میان نقشه‌های خبرگان تفاوت معناداری ایجاد کند، نسبت به استخراج نقشه مورد اتفاق خبرگان مبتنی بر روابط به نسبت قوی میان عوامل اقدام شد. نتیجه به یک مدل منجر شد که براساس آن عوامل مدیریت مطلوب شهری مبتنی بر رویکرد نگاشت علی شامل: پاسخگویی مدیران، مشارکت شهروندان، برنامه‌ریزی، تمرکززدایی، اثربخشی دولت، حاکمیت قانون، مبارزه با فساد، مدیریت یکپارچه، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی، شفافیت، عدالت‌محوری است.

کلیدواژه‌ها: کلان‌شهر تهران، مدیریت مطلوب شهری، نگاشت علی.

۱. مقدمه

امروزه مدیریت کلان‌شهرها، با توجه به رشد بی‌رویه آن‌ها که باعث تخریب محیط زیست و ایجاد مسائل اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی عدیده‌ای شده است، که نیاز به بازنگری در سیستم‌های مدیریتی و قوانین حاکم بر آن‌ها را دارد (سیمون^۱ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۱۱۰). کلان‌شهر در بسیاری از کشورهای در حال توسعه از دید بسیاری از کارشناسان به‌مثابه سیاه چاله‌هایی قلمداد می‌گردند، که باعث بلعیدن انرژی و سرمایه ملی می‌گردد، که باید ضرورت توجه به مدیریت شهری واحد را در آن‌ها در اولویت قرار داد (هگازی^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). کلان‌شهر تهران به‌مثابه سیستم یکپارچه‌ای است که باید مدیریت آن نیز یکپارچه باشد، و در اینجا می‌توان از اصلاح مدیریت واحد و یکپارچه شهری استفاده کرد، چون که مدیریت واحد صرفه‌جویی در هزینه‌های شهری را به دنبال دارد. سرعت و اندازه رشد جمعیت شهری و افزایش تعداد شهرها در کشورهای در حال توسعه به صورتی بوده که عموم شهرها به ویژه کلان‌شهرها را گرفتار مسائل و چالش‌های متعددی نموده است. این چالش‌ها به‌طور عمده، به سبب تطابق نداشتن نیازهای گسترده و روزافزون شهری با توانایی مدیریت شهری در پاسخگویی و رفع آن‌ها پدید آمده‌اند (شمس و هاشمی بیستونی، ۱۳۹۹، ص. ۴۵). در این میان، نقش مدیریت شهری به عنوان سکندار اداره شهرها بیش از پیش نمایان می‌گردد (جعفری فرد و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۲۷۳). نقطه بحرانی مسئله آنجاست که خلاءهای ناشی از عدم تدقیق نقش و جایگاه مدیریت شهری در دل مجموعه حاکمیتی کشور و نیز فقدان یکپارچگی مدیریت شهری، بر ناکارآمدی‌های متعدد دامن می‌زند (ویتالیسووا^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۱۱۸). کلان‌شهر تهران به عنوان پیشرو در شهرنشینی ایران، در کشاکش حساس تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی حول ارزشهای دموکراسی در عصر مدرن و پسمادرن، نیاز به تغییرات و تحولاتی را به مجموعه حاکمیتی گوشزد می‌کند (خاتم، ۱۳۹۷، ص. ۵۹). از همین رو این تغییرات حول محور تعیین‌کننده جایگاه مطلوب مدیریت کلان‌شهر تهران در ساختار اجتماعی-سیاسی و مدیریتی کشور می‌چرخد. تمرکز جمعیت جهان در کلان‌شهرها در قرن حاضر به‌طور مداوم در حال افزایش است (بهروتی و همکاران، ۱۴۰۰، ص. ۷۹). در حالی که ۳۰ درصد از جمعیت جهان در سال ۱۹۵۰ در شهرها زندگی می‌کردند، این رقم در سال ۲۰۲۱ به ۵۹ درصد افزایش یافت و سازمان ملل (۲۰۲۱) پیش‌بینی کرد که در سال ۲۰۵۰، تا ۷۰ درصد از جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد. بنابراین، در دهه گذشته، کلان‌شهرها با چالش‌های جدید مرتبط با رشد جمعیت، مانند حمل‌ونقل عمومی، مسکن شهری، مدیریت پسماند و... مواجه شده‌اند (زیاری و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۱۵). با توجه به شدت این چالش‌ها، لازم است توسعه اجتماعی-اقتصادی و شهری با هدف به حداقل رساندن چالش‌ها در نظر گرفته شود، مدیریت شهری مبحثی است که با ظهور شهرهای نوین و افزایش پیچیدگی‌های زندگی شهری شکل جدیدی به خود گرفته است (پارسا و برک‌پور، ۱۳۹۹، ص. ۱۸۸). به‌طور

1. Simone
2. Hegazy
3. Vitalisova

کلی تمرکز توسعه در شهرها به ویژه کلان‌شهرها، توجه به مفاهیم فیزیکی و کالبدی و غفلت از اهداف اجتماعی، شهرها را با چرخه نامطلوبی از نبود تعادل‌های اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی روبرو کرده و چالش‌های بی‌سابقه‌ای در کلان‌شهرها ایجاد کرده است (مشکینی و نصرتی‌هشی، ۱۴۰۰، ص. ۶۰). گسترش و توسعه شهری یکی از پیامدهای اصلی دگرگونی‌های ناشی از تجمع جمعیت در مراکز شهری است. بر این اساس، اهداف توسعه پایدار به همراه شاخص‌های مربوطه در نظر گرفته شده است و با این شاخص‌ها می‌توان شاخص‌های مختلفی برای توسعه پایدار شهری از جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی ایجاد کرد که هدف آن آشکار کردن الگوی فضایی اصلاح‌شده منابع طبیعی و توسعه اقتصادی و اجتماعی ناشی از آن است (شائو^۱ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۲۴۱). تمرکز مردم در مناطق شهری منجر به مشکلات جدیدی از جمله کاهش منابع آب، جنگل‌زدایی، تغییر کاربری اراضی، تخریب محیط زیست، مشکلات بهداشتی است (بروکاردو^۲ و همکاران، ۲۰۱۹، ص. ۳۶۷). چنین نگرانی‌هایی اهمیت مدیریت مطلوب شهری را در طول زمان برجسته کرده است و در سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به آن شده است (نزیف^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۵۵). افزایش تقاضای خدمات و هجوم جمعیت به مناطق شهری بر حفظ دسترسی به نیازهای اولیه و کیفیت زندگی و خدمات در شهرها مورد توجه مدیران شهری قرار دارد (کارلتون^۴، ۲۰۱۴، ص. ۳۰). نه تنها شهرنشینی و سبک جدید زندگی شهری، تقاضا برای منابع را از دیدگاه انرژی، آب، استفاده از زمین و مصرف محصول افزایش می‌دهد، بلکه شرایط نامطلوب ناشی از تغییرات اقلیمی و قابل مشاهده، شدیدتر خواهد شد (نابر^۵ و همکاران، ۲۰۲۲، ص. ۸۴۸۵). افزایش نابرابری‌ها منجر به ایجاد شکاف اجتماعی-اقتصادی تقریباً در همه جای جهان می‌شود. افراد با درآمد بالا به مراکز شهرها یا مناطق ساحلی جذاب نقل مکان می‌کنند، در حالی که فقر به‌طور فزاینده‌ای حومه شهر را فرا می‌گیرد (دی‌گیماراس^۶ و همکاران، ۲۰۲۰، ص. ۳۰). در نتیجه، جغرافیای شهری نابرابری، سریع تغییر می‌کند. افزایش سطوح نابرابری، چالش‌های بزرگی را برای پایداری اجتماعی آینده کلان‌شهرها ایجاد می‌کند، زیرا شهرها دیگر مکان‌های فرصت برای همه افراد جامعه نیست (ون‌هام^۷، ۲۰۲۱، ص. ۱۴۶). فرایند برنامه‌ریزی شهری برای مواجهه با این چالش‌ها صورت می‌گیرد که با رفع آن‌ها و برای مدت طولانی ادامه می‌یابد تا برنامه‌ای جامع شکل‌گیرد که شامل تغییرات اساسی در جامعه و همگام با رشد جمعیت و شهرنشینی باشد و در این خصوص برنامه‌ریزی و شکل‌گیری طرح‌های اولیه امری ضروری است (دتوتو^۸ و همکاران، ۲۰۲۰، ص. ۸۲). برنامه‌ریزی صحیح و حمایت از آن‌ها با پیگیری و فرایندهای ارزیابی مستمر که از مؤلفه‌های اساسی

1. Shao
2. Broccardo
3. Nazif
4. Carlton
5. Naber
6. De Guimarães
7. Van Ham
8. Detotto

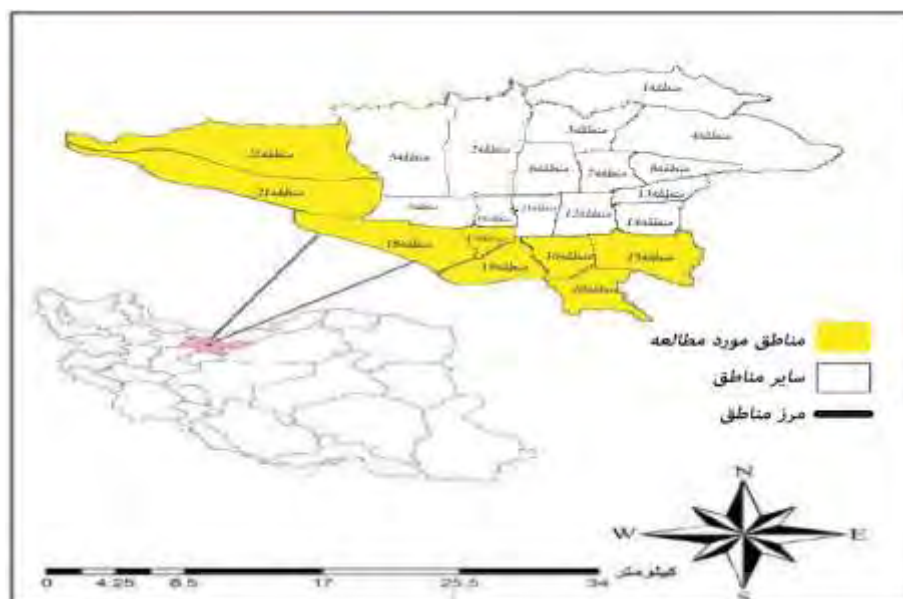
عملیات مدیریت است صورت می‌پذیرد که راه حلی برای کاهش مشکلات و کاستی‌ها در مدیریت شهری است (محمود^۱، ۲۰۲۱، ص. ۲۴۷۶). طراحی و توسعه پلتفرم‌های مدیریت شهروند محور باید در اولویت مدیران شهری قرار گیرد (موریدز^۲ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۷۳۳۱). علاوه بر گسترش برنامه‌ریزی شهری، بازآفرینی شهری یک استراتژی جدید توسعه شهری است که می‌تواند به‌طور مؤثر محیط فیزیکی شهری را بهبود بخشد و رشد اقتصادی را ارتقا دهد (زی^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۵۴۵).

حکروایی شهری فرایندی است که طی آن تمامی سطوح دولت‌ها و ذینفعان به‌طور متقابل در مورد چگونگی برنامه‌ریزی، تأمین مالی و مدیریت مناطق شهری توافق دارند. بنابراین، حکمرانی شهری مشارکتی است زیرا نیازمند تلاش‌های مشترک دولت و مردم است (خاتم و احمدی پور^۴، ۲۰۲۲، ص. ۱۴۱۱). حکمرانی شهری برای تعیین فرایندهای قانونی و اداری که زیربنای توسعه هستند و نقش بازیگرانی که مدیریت شهر را تشکیل می‌دهند، بسیار مهم است. با این حال، فقدان حکمرانی و مدیریت مطلوب می‌تواند مردم را در معرض خطر شرایط زندگی دشوار قرار دهد (آکین لابی^۵، ۲۰۲۲، ص. ۱۲). حکروایی شهری ایده اصلی آن اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه شهری براساس زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است (لیم^۶ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۲۰۱). و به یک تکنیک دولتی (محلی، منطقه‌ای و ملی) اشاره دارد که در آن ذینفعان در مورد چگونگی برنامه‌ریزی، تأمین مالی و مدیریت توسعه مناطق شهری تصمیم می‌گیرند (اسکریبانو^۷، ۲۰۲۰، ص. ۱۴۷). از آنجاکه حکمرانی شهری براساس وضعیت حکومت محلی و ماهیت جامعه در حال متنوع شدن است، دانستن وضعیت حاکمیت محلی به صورت ذهنی، با ترکیب سیاست‌ها و شیوه‌های مبتنی بر ملی، منطقه‌ای و محلی دارای اهمیت است (سابدی^۸، ۲۰۲۱، ص. ۲۶۳). تحقیق حاضر درصدد است تا به این سوال پاسخ دهد که تدوین مدل عوامل مدیریت مطلوب شهری در کلانشهر تهران مبتنی بر رویکرد نگاشت علی چگونه است؟

۲. روش‌شناسی

در این تحقیق با توجه به اهداف و روش تحقیق که در ادامه بررسی خواهد شد، ۸ منطقه از مناطق ۲۲ گانه کلانشهر تهران برای مطالعه موردی مدنظر قرار گرفته است. این مناطق شامل مناطق ۱۵ تا ۲۲ شهر تهران است که در شکل ۱ تفکیک و مشخص شده است. مناطق مورد نظر تقریباً تفکیکی از مناطق جنوبی و غربی کلانشهر تهران می‌باشند.

1. Mahmood
2. Muridzi
3. Xie
4. Khatam & Ahmadipour
5. Akinlabi
6. Lim
7. Escribano
8. Subedi

شکل ۱. مناطق ۸ گانه مورد مطالعه شهر تهران

برای تحلیل داده‌های پرسش‌نامه اقدام‌های زیر انجام شد:

برای تجزیه و تحلیل، داده‌ها ابتدا با استفاده از نرم‌افزار 1.2 Cognizer و سپس نرم‌افزار SPSS به ترتیب آزمون‌های آماری معناداری همبستگی تاو بی‌کندال و کروسکال-والیس تحلیل شدند. بررسی تشابه نقشه شناختی خبرگان با هدف بررسی همبستگی خطی میان نقشه‌های شناختی به عنوان مجوز تلفیق نقشه‌ها به این منظور وضعیت تشابه نقشه‌های شناختی خبرگان بررسی شد. همبستگی رویه تخصیص درجه دوم با روش مقیاس‌پردازی برای تقویت بررسی تشابه نقشه شناختی خبرگان، از فنون آماری نیز استفاده شد. از مقیاس‌پردازی چندبعدی با هدف ارائه تحلیل خوش‌های چندبعدی الگوی ترسیمی تشابه و یا تفاوت نقشه شناختی خبرگان و از تحلیل خوشه‌ای برای دسته‌بندی نقشه شناختی خبرگان براساس ویژگی‌های آنها استفاده می‌شود. برای انجام محاسبات از نرم‌افزارهای UciNet6 و 2.1 Cognizer استفاده شد. برای ادغام نقشه‌های شناختی نقشه مورد اتفاق خبرگان با روابط به نسبت قوی میان عوامل مورد نظر قرار گرفت. برای شناسایی این و برای سنجش قوت روابط از جدول ۲ و محاسبات میانگین نقشه از نرم‌افزار Excell، UciNet 0 استفاده شد. آنگاه با فازی‌زدایی شده مربوط به آن در نقطه برش ۰/۶۵ ضریب همبستگی عوامل نقشه‌های ادغامی محاسبه و تحلیل مقیاس‌پردازی چندبعدی انجام شد. در نهایت پس از حذف عوامل واسط (فاقد ورودی و خروجی) نسبت به مدلسازی بلوکی در داده‌های ماتریس همجواری نقشه‌ها با روش UciNet اقدام شد.

زمانی که از دیدگاه چند نفر استفاده می‌شود از میانگین ساده نظرات استفاده می‌شود و M را تشکیل می‌دهیم.

خبرگان باید تأثیر هر شاخص بر شاخص دیگر را در قالب ۵ واژه زبانی (بسیار بالا، بالا، پایین، بسیار پایین و بدون تأثیر) بیان کنند.

جدول ۱. عوامل مؤثر مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
پاسخگویی	باز ساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان‌ها، نهادها و جوامع محلی
مدیران	کاهش فقر و جدایی‌گزینی‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی در شهرها
مشارکت	افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون شهرها
شهروندان	بهبود کیفیت و افزایش امکان زندگی برای همه شهروندان، حفظ دموکراسی
برنامه‌ریزی	ایجاد فرصت و امکان برای مردم به‌منظور نشان دادن خواسته‌ها و آمالشان در زندگی، اعتلای امنیت، برابری و پایداری
تمرکززدایی	پذیرش و حرکت به سمت نظام باز، کثرت‌گرا و مدنی از طریق تقسیم و انتقال قدرت سیاسی توسعه‌نگری مبتنی بر انسان‌محوری و پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی
اثربخشی دولت	مشارکت جویی شهروندان و مشارکت‌پذیری سازمان‌ها و مسئولان رسمی کارایی و اثربخشی کلیت منطقه کلان‌شهری و اجزای عملکردی و جغرافیایی آن
حاکمیت قانون	کل‌گرایی و نگرش جامع و فراگیر در سطح کل منطقه کلان‌شهر به‌منظور حداکثر استفاده از ظرفیت‌ها و مزیت‌های موجود و کاهش مشکلات اتخاذ راهبرد تمرکززدایی در سطح ملی و تمرکز در سطح منطقه کلان‌شهری در چارچوب یک سازمان سیاسی و اقتصادی و فضایی مبتنی بر منطقه و منطقه‌گرایی
مبارزه با فساد	پذیرش و به رسمیت شناختن بخش‌ها و عناصر غیررسمی در حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی منطقه کلان‌شهری تغییرات و الزامات سازمانی (رویه‌ای)
مدیریت	استقرار نظام مدیریت کلان‌شهری چندسطحی با مسئولیت‌ها و اختیارات روشن در لایه‌های مختلف بر مبنای مفاهیم و روابط بین سازمانی و میان قلمرویی و انسجام عمودی و افقی
یکپارچه	استقرار نظام برنامه‌ریزی راهبردی چندسطحی بر مبنای پذیرش هویت و عملکرد مستقل و در عین حال هماهنگ قلمروهای مختلف درون منطقه کلان‌شهری
مسئولیت‌پذیری	ایجاد ظرفیت‌های سازمانی لازم برای پذیرش مشارکت و مداخله مؤثر نهادهای عمومی، غیردولتی و داوطلبانه در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری برخورداری از محدوده فضایی جامع کل منطقه کلان‌شهری به‌عنوان محدوده مسئولیت
کارایی و اثربخشی	برخورداری از استقلال و مسئولیت گسترده در محدوده مذکور عدالت فضایی و اجتماعی در خدمت‌رسانی به تمام ساکنان و همه محدوده منطقه کلان‌شهری

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
شفافیت	طراحی ساختار، فرایند و قواعد تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری (رسمی و غیررسمی) بر مبنای معیارها و ویژگی‌های مدل حکمروایی شهری
	ظرفیت‌سازی و تدوین مکانیزم‌های ضروری برای توزیع و اعمال قدرت متوازن توسط تمام عوامل و کنشگران از حوزه‌های مختلف دولتی، عمومی و خصوصی
عدالت محوری	تدوین و استقرار روش‌ها و مکانیزم‌های تضمین‌کننده شفافیت، اثربخشی و پاسخگویی نظام حکمروایی شهری
	تأکید به برقراری عدالت به عنوان رکن نظام

مأخذ: (زایکو، ۲۰۲۲؛ ویرتادس^۲، ۲۰۱۶؛ آدینک، ۲۰۱۹؛ هیلی، ۲۰۱۵؛ دی اولویریا^۳ و همکاران، ۲۰۱۳؛ خاتم و همکاران، ۲۰۲۱؛ ویتالیسوا و همکاران، ۲۰۲۱؛ هگازی و همکاران، ۲۰۲۱؛ تن^۴ و همکاران، ۲۰۲۱؛ راغب^۵ و همکاران، ۲۰۲۲؛ کاپا^۶ و همکاران، ۲۰۲۲؛ وانگ^۷، ۲۰۲۱؛ رابینسون و آتایر^۸، ۲۰۲۱؛ زنجانی و همکاران، ۲۰۲۱؛ چیگبو^۹، ۲۰۲۱؛ ویلسون^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۱؛ یانگ، ۲۰۲۱)

۳. یافته‌ها

این پژوهش، مطالعه‌ای موردی در کلان‌شهر تهران بود که برای گردآوری داده‌ها 31 نفر از مدیران و معاونان و کارشناسان حوزه مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران به عنوان خبره مشارکت کردند. روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری نوعی (انتخاب واجدان بیشترین شناخت و تجربه درباره پدیده مورد مطالعه) بود. ما برای این کار نخست به پرس و جو از اعضای سازمان مدیریت شهری در پی شناخت آگاه‌ترین آن‌ها از اوضاع و پویایی‌های سازمان پرداختیم. آنگاه از میان این دسته افراد، کسانی که براساس اذعان خود پدیده مورد مطالعه را در سازمان به خوبی می‌شناختند به همکاری در پژوهش دعوت کردیم. ۹۰٪ درصد مرد و ۱۰٪ درصد مشارکت کنندگان بر حسب جنسیت زن بودند. به لحاظ سابقه کار بین ۱۵ تا ۳۰ سال سابقه خدمت داشتند. تحصیلات خبرگان ۴۰ درصد فوق لیسانس و ۶۰ درصد دکترا بودند. برای گردآوری داده‌ها، نخست پرسشنامه‌ای نیمه بسته مبتنی بر طیف لیکرت، حاوی ۱۲ عامل فرایندی مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران مستخرج از ادبیات پژوهش با روش کتابخانه‌ای، برای غربال از نظر اهمیت و شناسایی عوامل پیشنهادی دیگر به مقتضای بوم، میان خبرگان توزیع شد؛ گرچه دست آخر به

1. Zhuykov
2. Virtudes
3. De Oliveira
4. Tonne
5. Ragheb
6. Cappa
7. Wang
8. Robinson & Attuyer
9. Chigbu
10. Wilson

این عوامل چیزی افزوده نشد. برای غربالگری عوامل قابل اعتنا از منطق فازی در میانگین‌گیری که باز نظرات خبرگان استفاده شد.

پس از بررسی تحقیقات انجام شده در این حوزه، ۱۲ عامل مؤثر مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران استخراج که در جدول ۱ در ارتباط با مدیریت شهری بیان شده‌اند. نتایج آزمون‌های همبستگی ناپارامتریک نشان داد از آنجا که معناداری آزمون‌ها بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، با احتمال ۹۵ درصد میان شاخص‌های خبرگی خبرگان و شاخص‌های پیچیدگی نقشه‌های شناختی رابطه معناداری وجود ندارد. تحلیل مقیاس‌پردازی چندبعدی در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۲. متغیرهای زبانی و فازی

اعداد فازی مثلثی	مقادیر مقیاس‌های زبانی
(۳,۳,۴)	تأثیر بسیار بالا
(۲,۳,۴)	تأثیر بالا
(۱,۲,۳)	تأثیر پایین
(۰,۱,۲)	تأثیر بسیار پایین
(۰,۰,۱)	بدون تأثیر

$$Z^* = \max(x_{max}^1 \cdot x_{max}^2 \cdot x_{max}^3)$$

$$x_m^1 = \frac{L + M + U}{3}; x_m^2 = \frac{L + 2M + U}{4}; x_m^3 = \frac{L + 4M + U}{6}$$

که در آن Z^* میانگین فازی زدایی شده دیدگاه‌های خبرگان است. براساس قاعده‌ای داشتند، حذف شدند. سرانگشتی، عواملی که میانگین فازی زدایی شده‌ای کوچک‌تر از ۰/۵۸ سپس عوامل باقیمانده وارد پرسشنامه دوم با ساختار ماتریسی متناسب با نگاشت علی شدند و در اختیار خبرگان قرار گرفتند.

جدول ۳. تحلیل مقیاس‌پردازی چندبعدی نقشه ادغامی

مؤلفه‌ها	پاسخگو یی مدیران	مشارک ت شهروند ان	برنامه ریزی	تمرکز ز دایی	اثر ب خشی دولت	حاکم یت قانون	مبارزه با فساد	مدیری ت یکپار چه	مسئول یت پذیری	کارایی و اثر ب خشی	شفاف یت	عدالت محور ی
پاسخگویی مدیران	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۲	۰/۰۰	۰/۸۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
مشارکت شهروندان	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۶۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۴
برنامه‌ریزی	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۴	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۳	۰/۰۰	۰/۸۶	۰/۶۱

مؤلفه‌ها	پاسخگوی مدیران	مشارکت شهروندان	برنامه ریزی	تمرکز دایی	اثر بخشی دولت	حاکمیت قانون	مبارزه با فساد	مدیریت یکپارچه	مسئولیت پذیری	کارایی و اثر بخشی	شفافیت	عدالت محوری
تمرکز دایی	۰/۷۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
اثر بخشی دولت	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۹	۰/۰۰	۰/۸۳	۰/۰۰	۸/۰۰	۰/۰۰
حاکمیت قانون	۰/۶۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۶	۰/۰۰
مبارزه با فساد	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۶۹	۰/۰۰
مدیریت یکپارچه	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۷
مسئولیت پذیری	۰/۰۰	۰/۶۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۱	۰/۰۰	۰/۰۰
کارایی و اثر بخشی	۰/۶۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۸۳	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۵۹
شفافیت	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
عدالت محوری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

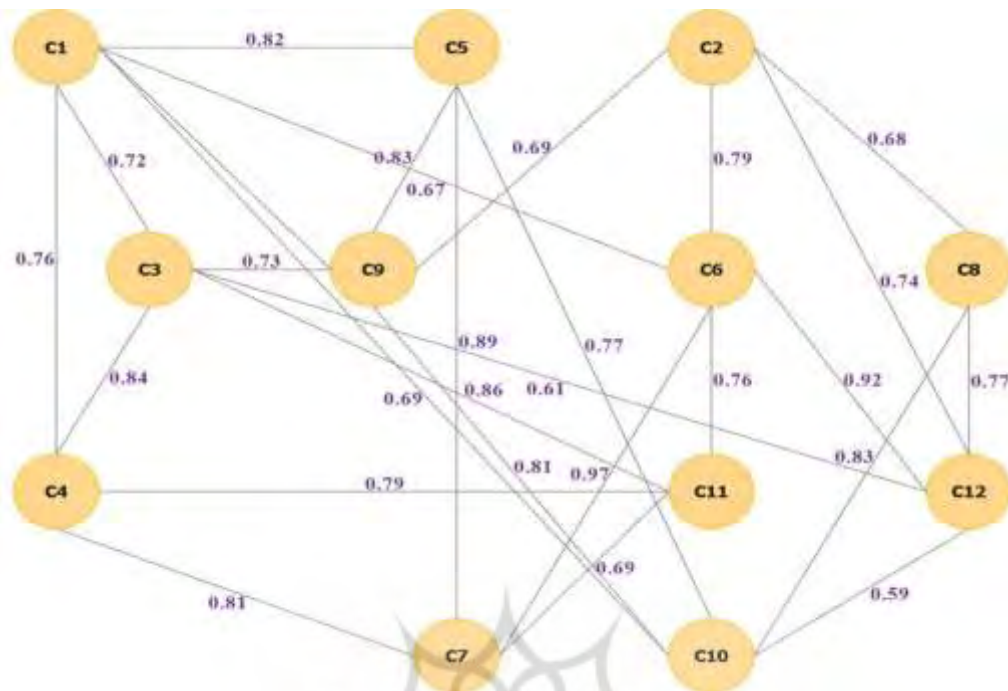
بر اساس برآیند نتایج روش همبستگی رویه تخصیص درجه دوم معلوم شد در این سطح اطمینان میان نقشه‌های شناختی به علاوه بر اساس نتیجه تحلیل $\text{sig} < 0/05$ خبرگان همبستگی خطی معناداری وجود دارد. خوشه‌ای مبتنی بر داده‌های تشابه مشخص شده ایجاد می‌شوند؛ یعنی ویژگی‌های شخصی و عضویت خبرگان در سازمان‌های مختلف نتوانسته میان نقشه‌های خبرگان تفاوت معناداری ایجاد کند. جدول ۴ بلوک‌ها و شاخص‌های نهایی شناختی را نشان داده است.

جدول ۴. بلوک‌ها و شاخص‌های نهایی شناختی

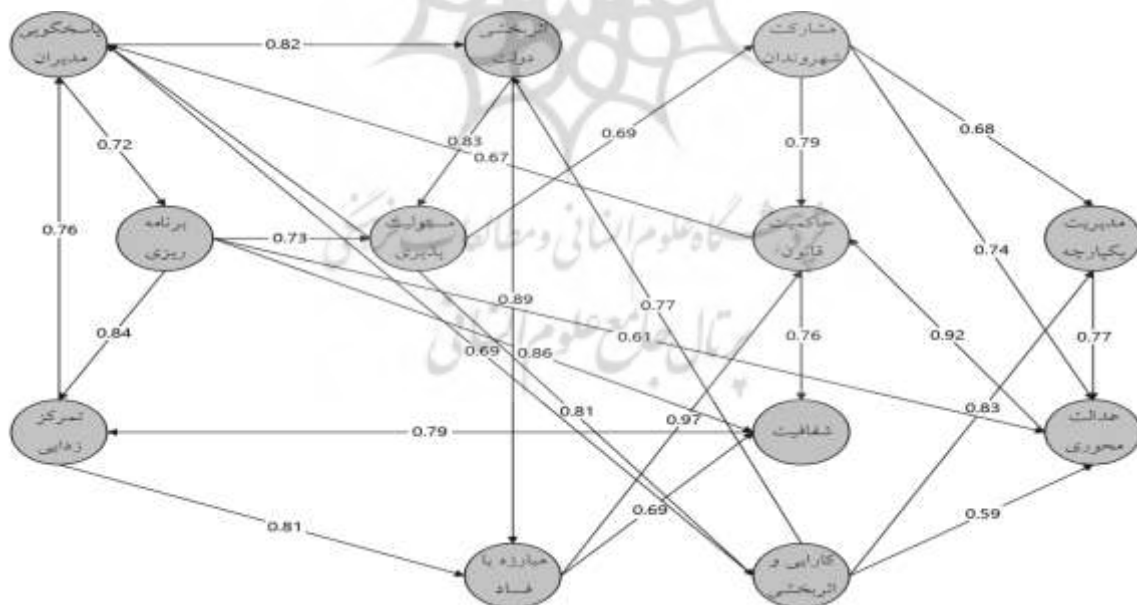
بلوک‌ها	شاخص‌ها
پاسخگوی مدیران	بازساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان‌ها، نهادها و جوامع محلی، کاهش فقر و جدایی‌گزینی‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی در شهرها،
	افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون شهرها.
مشارکت شهروندان	بهبود کیفیت و افزایش امکان زندگی برای همه شهروندان، حفظ دموکراسی،
	ایجاد فرصت و امکان برای مردم به منظور نشان دادن خواسته‌ها و آمالشان در زندگی،
برنامه‌ریزی	اعتلای امنیت، برابری و پایداری
	پذیرش و حرکت به سمت نظام باز، کثرت‌گرا و مدنی از طریق تقسیم و انتقال قدرت سیاسی،
تمرکز دایی	توسعه‌نگری مبتنی بر انسان‌محوری و پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی،

شاخص‌ها	بلوک‌ها
مشارکت‌جویی شهروندان و مشارکت‌پذیری سازمان‌ها و مسئولان رسمی،	اثربخشی دولت
کارایی و اثربخشی کلیت منطقه کلان‌شهری و اجزای عملکردی و جغرافیایی آن،	
کل‌گرایی و نگرش جامع و فراگیر در سطح کل منطقه کلان‌شهر به‌منظور حداکثر استفاده از ظرفیت‌ها و مزیت‌های موجود و کاهش مشکلات،	حاکمیت قانون
اتخاذ راهبرد تمرکززدایی در سطح ملی و تمرکز در سطح منطقه کلان‌شهری در چارچوب یک سازمان سیاسی و اقتصادی و فضایی مبتنی بر منطقه و منطقه‌گرایی،	
پذیرش و به رسمیت شناختن بخش‌ها و عناصر غیررسمی در حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی منطقه کلان‌شهری.	مبارزه با فساد
تغییرات و الزامات سازمانی (رویه‌ای)	
استقرار نظام مدیریت کلان‌شهری چندسطحی با مسئولیت‌ها و اختیارات روشن در لایه‌های مختلف بر مبنای مفاهیم و روابط بین سازمانی و میان قلمرویی و انسجام عمودی و افقی،	مدیریت یکپارچه
استقرار نظام برنامه‌ریزی راهبردی چندسطحی بر مبنای پذیرش هویت و عملکرد مستقل و در عین حال هماهنگ قلمروهای مختلف درون منطقه کلان‌شهری،	
ایجاد ظرفیت‌های سازمانی لازم برای پذیرش مشارکت و مداخله مؤثر نهادهای عمومی، غیردولتی و داوطلبانه در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری،	مسئولیت‌پذیری
برخوردراری از محدوده فضایی جامع کل منطقه کلان‌شهری به‌عنوان محدوده مسئولیت،	
برخوردراری از استقلال و مسئولیت گسترده در محدوده مذکور،	کارایی و اثربخشی
عدالت فضایی و اجتماعی در خدمت‌رسانی به تمام ساکنان و همه محدوده منطقه کلان‌شهری،	
طراحی ساختار، فرایند و قواعد تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری (رسمی و غیررسمی) بر مبنای معیارها و ویژگی‌های مدل حکمروایی شهری،	شفافیت
ظرفیت‌سازی و تدوین مکانیزم‌های ضروری برای توزیع و اعمال قدرت متوازن توسط تمام عوامل و کنشگران از حوزه‌های مختلف دولتی، عمومی و خصوصی،	
تدوین و استقرار روش‌ها و مکانیزم‌های تضمین‌کننده شفافیت، اثربخشی و پاسخگویی نظام حکمروایی شهری	عدالت محوری
تأکید به برقراری عدالت به عنوان رکن نظام	

در ادامه به‌منظور به دست آوردن ساختار روابط علی، نگاشت‌های فردی تلفیق و نگاشت جمعی انجام شد. در ادامه نقشه مورد اتفاق خبرگان استخراج و میانگین روابط در آن با استفاده از جدول زیر و فرمول فازی‌زدایی از مقادیر میانگین‌ها محاسبه شد؛ آنگاه مدل‌سازی بلوکی داده‌های ماتریس مجاورت نقشه جمعی واجد روابط به نسبت قوی نقشه تلفیقی شناختی ترسیم شد بلوک‌های نقشه علی به شرح شکل ۲ و شکل ۳ است.

شکل ۲. بلوک‌های نقشه نهایی شناختی

شکل ۳. مدل عوامل مؤثر بر مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران

طبق یافته‌های شکل ۲ و شکل ۳ ضرایب که بین عوامل هستند میزان همبستگی را نشان می‌دهند رابطه بین تمرکززدایی و مبارزه با فساد به میزان ۰/۸۱ است. ارتباط بین پاسخگویی مدیران و برنامه‌ریزی به مقدار ۰/۷۲ و رابطه بین پاسخگویی مدیران و تمرکززدایی به مقدار ۰/۷۶ است میزان رابطه بین مشارکت شهروندان و مسئولیت‌پذیری به مقدار ۰/۶۹ است مقدار رابطه بین مشارکت شهروندان و حاکمیت قانون ۰/۷۹ است. بین مشارکت شهروندان و مدیریت یکپارچه هم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و میزان این رابطه ۰/۶۸ است. مدیریت یکپارچه به کارایی و اثربخشی منجر می‌شود مقدار ارتباط بین این دو متغیر ۰/۸۳ است. ارتباط حاکمیت قانون و مبارزه با فساد به میزان ۰/۹۷ منجر می‌شود ارتباط بین دو متغیر تمرکززدایی و شفافیت ۰/۷۹ است.

۴. بحث

از آنجاکه هدف این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران مبتنی بر رویکرد نگاهت علی است. نگاهی به بلوک‌های نقشه شناختی و مدل عوامل مؤثر بر مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان موتور محرکه مدیریت شهری است که نقش عمده‌ای در حل بسیاری از مشکلات و مسائل شهری دارد. این مفهوم بر این اصل بنیادین استوار است که دولت‌ها به جای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جامعه را در تمام سطوح آن برعهده گیرند، باید در کنار شهروندان، بخش خصوصی و مردمی به عنوان یکی از نهادها یا عوامل مسئول اداره جامعه محسوب شوند. با این تعبیر، حکومت نقش تسهیل کننده و زمینه‌ساز توسعه جامعه را در سطوح ملی، محلی و شهری ایفا می‌کند. آن طور که از بخش یافته‌های تحقیق استنباط می‌شود، نتایج این تحقیق با یافته‌های آدینک^۱ (۲۰۱۹) که نشان می‌دهد مدیریت مطلوب شهری را می‌توان به عنوان مفهومی چندسطحی دانست که تحت تأثیر پیشرفت‌های حقوقی و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارد درحالی که ریشه در حقوق اجرایی ملی هم دارد، تطابق داشته و آن را تأیید می‌کند. همچنین یافته‌ها با مطالعات خاتم و همکاران (۱۴۰۰) همسویی دارد. حکمروایی، به عنوان فرایند شناسایی دامنه روابط متقابل پیرامون ما و راه‌هایی برای بهترین پیوند آن‌ها با یکدیگر در فضای شهر، از نظر دستیابی به پایداری یک شهر است. شکاف دائمی بین مرزهای اداری سنتی و کلان شهرها منجر به ارائه رویکردها و پیشنهادات نظری مختلفی برای الگوی ایده‌آل حکمرانی شهری شده است. هر یک از این رویکردها از اشکال جایگزین حکومت در کلان شهرها (اصلاحات نهادی، رقابت بین شهری و ترتیبات انعطاف‌پذیر) با اهداف هنجاری متفاوت (کارآمدی، دموکراسی، برابری و رقابت اقتصادی) در مقیاس‌های مختلف (محلی و کلان شهری) حمایت می‌کند. در زمینه مشارکت نیز باید گفت که یافته‌های این پژوهش با مطالعه هیلی^۲ (۲۰۱۵) که در تحقیقات خود به عوامل به وجود آوردن حکمروایی خوب، نظریه حکمروایی در بهبود مدیریتی اشاره

1. Addink
2. Healey

کرده و شاخه حکمروایی خوب شهری را در اداره شهرها مؤثر برشمرده است همسویی دارد و این مطالعات را تأیید می‌کند.

۵. نتیجه‌گیری

هدف این مقاله تدوین فهم مدل علی مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران با استفاده از رویکرد نگاهت شناختی است. نوآوری و دستاورد پژوهش در تحقیق حاضر این است که عوامل مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران مبتنی بر رویکرد نگاهت علی شامل: پاسخگویی مدیران، مشارکت شهروندان، برنامه‌ریزی، تمرکززدایی، اثربخشی دولت، حاکمیت قانون، مبارزه با فساد، مدیریت یکپارچه، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی، شفافیت، عدالت محوری است. با افزایش مشارکت شهروندان، مدیریت یکپارچه در شهر حاکم می‌شود و از گسستگی امور جلوگیری می‌گردد. بدون مشارکت فعال شهروندان، حکمروایی شهری در مفهوم واقعی آن تحقق نخواهد یافت و مدیریت شهری در چارچوبی محدود و ایستا و بدون مشارکت شهروندان، با اعمال قدرتی یک سویه و مسلط در تصمیم‌گیری نسبت به مسائل شهر و شهروندان باقی خواهند ماند.

با توجه به یافته‌های تحقیق در جهت مدیریت مطلوب شهری در کلان‌شهر تهران موارد زیر پیشنهاد می‌شود: باز ساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان‌ها، نهادها و جوامع محلی، کاهش فقر و جدایی‌گزینی‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی در شهرها، افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون شهرها، بهبود کیفیت و افزایش امکان زندگی برای همه شهروندان، حفظ دموکراسی، ایجاد فرصت و امکان برای مردم به‌منظور نشان دادن خواسته‌ها و آمالشان در زندگی، اعتلای امنیت، برابری و پایداری و پذیرش و حرکت به سمت نظام باز، کثرت‌گرا و مدنی از طریق تقسیم و انتقال قدرت سیاسی، توسعه‌نگری مبتنی بر انسان‌محوری و پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، مشارکت‌جویی شهروندان و مشارکت‌پذیری سازمان‌ها و مسئولان رسمی، کارایی و اثربخشی کلیت منطقه کلان‌شهری و اجزای عملکردی و جغرافیایی آن، کل‌گرایی و نگرش جامع و فراگیر در سطح کل منطقه کلان‌شهر به‌منظور حداکثر استفاده از ظرفیت‌ها و مزیت‌های موجود و کاهش مشکلات، اتخاذ راهبرد تمرکززدایی در سطح ملی و تمرکز در سطح منطقه کلان‌شهری در چارچوب یک سازمان سیاسی و اقتصادی و فضایی مبتنی بر منطقه و منطقه‌گرایی، پذیرش و به رسمیت شناختن بخش‌ها و عناصر غیررسمی در حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی منطقه کلان‌شهری. تغییرات و الزامات سازمانی (رویه‌ای)، استقرار نظام مدیریت کلان‌شهری چندسطحی با مسئولیت‌ها و اختیارات روشن در لایه‌های مختلف بر مبنای مفاهیم و روابط بین سازمانی و میان‌قلمرویی و انسجام عمودی و افقی، استقرار نظام برنامه‌ریزی راهبردی چندسطحی بر مبنای پذیرش هویت و عملکرد مستقل و در عین حال هماهنگ قلمروهای مختلف درون منطقه کلان‌شهری، ایجاد ظرفیت‌های سازمانی لازم برای پذیرش مشارکت و مداخله مؤثر نهادهای عمومی، غیردولتی و داوطلبانه در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری،

برخورداری از محدوده فضایی جامع کل منطقه کلان‌شهری به‌عنوان محدوده مسئولیت، برخورداری از استقلال و مسئولیت گسترده در محدوده مذکور، عدالت فضایی و اجتماعی در خدمت‌رسانی به تمام ساکنان و همه محدوده منطقه کلان‌شهری، طراحی ساختار، فرایند و قواعد تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری (رسمی و غیررسمی) بر مبنای معیارها و ویژگی‌های مدل حکمروایی شهری، ظرفیت‌سازی و تدوین مکانیزم‌های ضروری برای توزیع و اعمال قدرت متوازن توسط تمام عوامل و کنشگران از حوزه‌های مختلف دولتی، عمومی و خصوصی، تدوین و استقرار روش‌ها و مکانیزم‌های تضمین‌کننده شفافیت، اثربخشی و پاسخگویی نظام حکمروایی شهری تقویت شود.

۶. تقدیر و تشکر

نگارندگان مقاله، از دانشگاه تربیت مدرس و تمامی اساتید و خبرگان، به پاس حمایت‌های معنوی از پژوهش حاضر، کمال تشکر را دارند.

۷. تضاد منافع

پژوهش حاضر، ذکر تعارض منافع ندارد.

کتاب‌نامه

۱. بهروتی، ع.، زیاری، ک. ا.، و سلطان زاده، ح. (۱۴۰۰). ارزیابی و تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر گناوه. فصلنامه عملی و پژوهشی دانش شهرسازی، ۵(۲)، ۷۹-۹۴.
۲. پارسا، ش.، و برک‌پور، ن. (۱۳۹۹). تدوین دستورالعمل شفاف‌سازی عملکرد مدیریت شهری. مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۷(۱)، ۲۰۷-۱۸۷.
۳. جعفری فرد، ج.، صابری، ح.، اذانی، م.، و خادم‌الحسینی، ا. (۱۳۹۸). واکاوای شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر کهنوج). دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۷(۱)، ۲۹۱-۲۷۳.
۴. خاتم، م. (۱۳۹۷). مدیریت بحران شهری. چاپ دوم، تهران: نشر شب چراغ.
۵. زیاری، ک. ا.، پوراحمد، ا.، حاتمی نژاد، ح.، و باستین، ع. (۱۳۹۷). سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر). نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۳۴(۹)، ۱-۱۸.
۶. شمس، م.، و هاشمی بیستونی، م. ر. (۱۳۹۹). اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه شهروندان در شهر بیستون. مجله هنرهای زیبا معماری و شهرسازی، ۱، ۸۱-۹۲.
۷. مشکینی، ا.، و نصرتی‌هشی، م. (۱۴۰۰). شناخت عامل‌های اثرگذار بر مسائل شهری ایران با رویکرد عدالت اجتماعی. مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۸(۱)، ۷۶-۵۷.

9. Akinlabi, A. J. (2022). Urban governance: Complexities in land development control and management of Nigerian cities". *Public Policy and International Affairs Academic Journal*, 4(3), 12-21.
10. Broccardo, L., Culasso, F., & Mauro, S. G. (2019). Smart city governance: Exploring the institutional work of multiple actors towards collaboration. *International Journal of Public Sector Management*, 32(4), 367-387.
11. Cappa, F., Franco, S., & Rosso, F. (2022). Citizens and cities: Leveraging citizen science and big data for sustainable urban development. *Business Strategy and the Environment*, 31(2), 648-667.
12. Carlton, B. (2014). *A Model for Municipal Institutional Capacity Analysis, FCM (Federation of Canadian Municipalities)*, Retrieved from [http://www. cardinalgroup. ca/nua/aif/ aif02. Html](http://www.cardinalgroup.ca/nua/aif/aif02.html).
13. Chigbu, U. E. (2021). The quest for "Good Governance" of urban land in Sub-Saharan Africa: insight into Windhoek, Namibia, In *Land Issues for Urban Governance in Sub-Saharan Africa*. Robert Home, Editor, Zurich: Springer Cham.
14. De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Júnior, L. A. F., Da Costa, W. P. L. B., & Salmoria, F. T. (2020). Governance and Quality of Life in Smart Cities: Towards Sustainable Development Goals. *Journal of Cleaner Production*, 253, 1-33.
15. De Oliveira, J. A. P., Doll, C. N., Kurniawan, T. A., Geng, Y., Kapshe, M., & Huisingh, D. (2013). Promoting win-win situations in climate change mitigation, local environmental quality and development in Asian cities through co-benefits. *Journal of Cleaner Production*, 58, 1-6.
16. Detotto, C., Giannoni, S., & Goavec, C. (2020). Does good governance attract tourists? *Tourism Management*, 82.
17. Escribano, G., Gazquez, J., & San-Martin, E. (2020). The European Union and the good governance of energy resources: Practicing what it preaches? *Energy Policy*, 147.
18. Healey, P. (2015). Planning theory: the good city and its governance. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*, 18, 202-207.
19. Hegazy, I., Helmi, M., Qurnfulah, E., Naji, A., & Samir Ibrahim, H. (2021). Assessment of urban growth of Jeddah: towards a liveable urban management". *International Journal of Low-Carbon Technologies*, 16(3), 1008-1017.
20. Khatam, S., & Z. Ahmadipour. (2022). Analyzing effective indicators of political management of space in Tehran metropolis. *Geo Journal of Tourism and Geosites* 44, no. 4: 1411-1417.
21. Lim, S. B., Malek, J. A., & Yigitcanlar, T. (2021). Post-materialist values of smart city societies: International comparison of public values for good enough governance. *Future Internet*, 13(8), 201.
22. Mahmood, H. M. (2021). Using the administration to update and evaluate urban planning for cities. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(2), 2476-2481.
23. Muridzi, G., Meyer, J. A., & Masengu, R. (2021). Urban governance in Africa—A perspective of e-governance in South Africa urban municipalities. *Global Journal of Scientific and Research Publications*, 1(10), 6-18.
24. Naber, E., Volk, R., Mörmann, K., Boehnke, D., Lützkendorf, T., & Schultmann, F. (2022). "Nameres—A surface inventory and intervention assessment model for urban resource management". *Sustainability*, 14(14), 8485.

25. Nazif, S., Mohammadpour Khoie, M. M., & Eslamian, S. (2021). Urban disaster management and resilience". In *Handbook of Disaster Risk Reduction for Resilience*. Zurich: Springer Cham.
26. Ragheb, A., Aly, R., & Ahmed, G. (2022). Toward sustainable urban development of historical cities: Case study of Fough City, Egypt". *Ain Shams Engineering Journal*, 13(1), 101520.
27. Robinson, J., & Attuyer, K. (2021). "Extracting value, London style: Revisiting the role of the state in urban development. *International Journal of Urban and Regional Research*, 45(2), 303-331.
28. Shao, Z., Sumari, N. S., Portnov, A., Ujoh, F., Musakwa, W., & Mandela, P. J. (2021). Urban sprawl and its impact on sustainable urban development: a combination of remote sensing and social media data. *Geo-spatial Information Science*, 24(2), 241-255.
29. Simone, C., Iandolo, F., Fulco, I., & Loia, F. (2021). Rome was not built in a day. Resilience and the eternal city: Insights for urban management. *Cities*, 110, 103070.
30. Subedi, S. R., & Subedi, S. (2021). The status local governance practice: A case study of local government in Dhangadhi Sub-Metropolitan City, Nepal. *American Journal of Educational Research*, 9(5), 263-271.
31. Tonne, C., Adair, L., Adlakha, D., Anguelovski, I., Belesova, K., Berger, M., & Adli, M. (2021). Defining pathways to healthy sustainable urban development. *Environment international*, 146, 106236.
32. Tonne, C., Adair, L., Adlakha, D., Anguelovski, I., Belesova, K., Berger, M., Brelsford, Ch., Dadvand, P., Dimitrova, A., Giles-Corti, B., Heinz, A., Mehran, N., Nieuwenhuijsen, M., Pelletier, F., Ranzani, O., Rodenstein, M., Rybski, D., Samavati, S., Satterthwaite, D., Schöndorf, J., Schreckenber, D., Stollmann, J., Taubenböck, H., Tiwari, G., Wee, B.V., & Adli, M. (2021). Defining pathways to healthy sustainable urban development. *Environment International*, 146, 106236.
33. Van Ham, M., Tammaru, T., Ubarevičienė, R., & Janssen, H. (2021). *Urban socio-economic segregation and income inequality: A global perspective*. Berlin: Springer Nature.
34. Virtudes, A. (2016). Good governance principles in spatial planning at local scale. *Procedia Engineering*, 161, 1710-1714.
35. Vitalisova, K., Murray-Svidronova, M., & Jakus-Muthova, N. (2021). Stakeholder participation in local governance as a key to local strategic development. *Cities*, 118, 103363.
36. Wang, M. (2021). Polycentric urban development and urban amenities: Evidence from Chinese cities. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 48(3), 400-416.
37. Wilson, A., Tewdwr-Jones, M., & Comber, R. (2019). Urban planning, public participation and digital technology: App development as a method of generating citizen involvement in local planning processes. *Environ. Plan. B Urban Anal. City Sci.*, 46, 286-302.
38. Xie, F., Liu, G., & Zhuang, T. (2021). A comprehensive review of urban regeneration governance for developing appropriate governance arrangements. *Land*, 10(5), 545.
39. Yang, H. (2021). Holistic Governance: An Explanatory Framework, In: *Urban Governance in Transition*. Singapore: Springer Singapore.
40. Zanjani, N. E., Goodarzi, G., & Zanjani, S. E. (2021). The model of good sustainable urban governance based on ESG concepts. *Int. J. Urban Manage Energy Sustainability*, 2(4), 11-22.
41. Zhuykov, V. N. (2022). Smart city information base as a promising tool of urban management. *Urban construction and architecture*, 12(1), 18-33.